

- [Історії](#)
- [Погляди](#)
- [Ідеї](#)

[Підтримати Korydor](#)Пошук

- [Ukr](#)
- [Eng](#)

Легітимізоване жіноче тіло

[Олена Червоник](#) 22 Вересня 2018

Фото: texty.org.ua

Дочитавши збірку малої прози Оксани Забужко *“Після третього дзвінка вхід до зали забороняється”*, складеної з уже знайомих творів, а також щойно в 2017 році написаних, я нарешті чітко розумію, в чому сила письменниці: вона народила жіноче тіло для української літератури.^[1] “Народила” тут майже не метафора. Забужко випхала з себе, з кров’ю та болем, жіночу тілесність, якої до цього моменту в нашій літературі не існувало. Існували, звичайно, літературні персонажі-жінки, героїні, “характери”. Вони кохали словом “кохання”. Ненавидили словом “ненависть”. І тільки в Забужко жіночий досвід нарешті оприявнився у фізіологічному плані. Жінка в українській літературі припинила бути абстрактною ходульною конструкцією. В реальному житті вона такою ніколи не була, але цей реальний тілесний, фізіологічний вимір залишався нерепрезентованим у слові. Допоки Забужко не почала описувати у найменших деталях, як у мікрозйомці, з майже клінічною вичерпаністю пологи, аборти, згвалтування, секс. Не той романтичний, опоетизований чи метафоризований секс, а графічно наближений до своєї реальної фізіології.

По сторінках оповідей Забужко течуть усі можливі види рідини. Кров, сперма, піт, сльози, слина, блювотиння, молоко, полоції, місячка, як менструацію називає авторка. Тіло, як жіноче, так і чоловіче, виплескується назовні. Виявляється, для всієї цієї фізіологічності в українській мові є слова та звороти. Виявляється, українська тут не німа, не обмежена. Попереднє невміння говорити про тілесність було не від мовного оніміння, а від ментальних блоків, які виставляли кордон та окреслювали, що в літературі можливо, а до чого література начебто не дотягується. А в літературі насправді можливо все.

Думаю, що в теоретичному плані до прози Забужко найкраще пасує поняття аб’єктності Юлії Кристевой, яка в рамках лаканівської психоаналітичної парадигми окреслила процес становлення людської суб’єктності.^[2] Перший рік від народження дитина прямолінійно, фізіологічно пов’язана з матір’ю. Спочатку пуповиною, згодом – через материнське молоко, від якого дитина має в якийсь момент відмовитися, поступово набуваючи окремішності, усвідомлення себе як незалежної істоти, тобто набуваючи тієї суб’єктності, самості, свого “я”, що характеризує стан дорослості. Молоко в цьому процесі – аб’єкт, те, що треба відторгнути, щоби встановити межі своєї незалежності.

Таке відокремлення себе від іншого чи на загал окреслення себе як дискретної істоти з чіткими кордонами не припиняється з відмовою від молока матері. В дорослому віці людина постійно підтверджує свою самість через аб’єктивацію різних видів рідини, що витікає з нашого тіла. Уся ця рідина стає відразливою, табуованою. Людина про неї воліє мовчати як про щось сороміцьке, ганебне, бо кров, сперма та піт показують, що тіло флюїдне, а не дискретне, що воно не закінчується зі шкірним покривом, а в певні моменти витікає назовні, таким чином з’єднуючись зі світом. Секс у цій системі тілесної табуованості – одночасно і найбажаніше, і найтравматичніше для людини, бо цей акт з’єднання з іншим є актом перетікання в тіло іншого та одночасно перетворення себе на контейнер, що всотує в себе флюїдність партнера. Секс – акт розчинення в іншому, який показує, що людська дискретність та окремішність від світу – це міф.

Зрозуміло, що Кристева в своїх розміркуваннях про аб’єкт окреслила не якесь універсальне розуміння тілесності та суб’єктності, а саме психічний вимір західної людини, з її дихотомією тіла та душі як розподілу на високе та низьке, на

сороміцьке, а отже, те, що треба приховувати, та те, що є придатним для публічно окреслювання. Кристева задається питанням, чому ми досі підтримуємо цю дихотомію, табуючи свою власну тілесність, що призводить до усіляких неврозів та психічних розладів, притаманних західній людині. Давно вже час проштрикнути цей пузир ханжества – нехай тіло витече усією своєю рідиною назовні й ми нарешті припинимо стидатися своєї власної фізіологічності.

Саме в 1980-х дуже чітко оприявнюється цей процес емансипації тілесності. Не в останню чергу спровокований письмом Кристевой, але також багатьма іншими зрушеннями в соціальній сфері, зокрема, й епідемією ВІЛу, яка цю табуовану тілесність виводить із дискурсу про символи та міфи в цілком реальну лікарняну палату. Західній людині стає дуже страшно. В західному контексті ВІЛ стає тим *wake-up call*, тим тривожним сигналом, який демонструє, що настав час припинити цнотливо замовчувати свою власну тілесність, стидатися слів “вагіна” та “пеніс”, “менструація” та “полюції”, уявляти секс виключно як якийсь гетеронормативний романтичний танець на шовкових простирадлах, устелених пелюстками троянд. Треба вже давно визнати: те, що насправді відбувається за зачиненими дверима, з усією фізіологічною різноманітністю – не соромно й не страшно. Це амплітуда та динаміка тілесного, яка завжди існувала – її просто не треба більше замовчувати.

В художній сфері американська мисткиня [Кікі Сміт](#) подає один із найяскравіших прикладів цієї тілесної емансипації.

Kiki Smith, Born-Deer Birth, 2002

Читаючи Забужко, я постійно думками повертаюся до скульптур Сміт, що супроводжують моє читання як повсякчасний ментальний образ. Прозу Забужко можна було би проілюструвати роботами Сміт – в деяких прикладах, що говорять про “витікання рідини”, спорідненість двох авторок майже стовідсоткова. В українському контексті думаю передусім про [Владу Ралко](#) та, наприклад, її “Китайський еротичний щоденник”. В ідеалі уявляю собі виставку робіт Кікі Сміт та Влади Ралко, перемежані прозою Забужко. Щонайменш – книга оповідей Забужко проілюстрована Ралко. Міг би вийти потужний гібридний арт-бук, у якому дві авторки виступили би взаємними коментаторками. В таких проектах жодне кураторське слово не потрібне, адже метакоментар з’являється з самого зіставлення матеріалу. Кураторство тут радше *behind the scene*, поза лаштунками. (Хоча в моєму розумінні це і є справжнє кураторство, коли на першому плані стоїть саме мистецтво та ті, хто його створює, а не его та самопромоція тих, хто запропонував по’єднати матеріал).

Ще, читаючи цю останню збірку оповідань Забужко, які я й до цього моменту знала, але читала їх роз’єднано, поокремішньо в різні часи, не в змозі тоді досягнути цілісності авторського світогляду (ще один аргумент на користь друку таких компендіумів, антологій – бо тоді чітко проглядається головна лінія, яку важко схопити від читання «в роздріб»); отже, читаючи на одному подиху цю збірку я також усвідомлюю, що Забужко накреслила в просторі української культури місце для наступного покоління авторок, мисткинь, діячок, (а отже, у буквальному сенсі місце для мене), яким більше не треба наново вписувати свою тілесність, легітимізувати її, народжувати її самим. Жіноча тілесність у символічному українському просторі – dokonаний факт. Її тепер можна ускладнювати, деталізувати, переінакшувати, або навіть і не брати до уваги, бо в такому разі оминання тілесності більше не буде неврозом замовчування та самоцензурування, а доповненням та розширенням жіночого досвіду поза виключно тілесним, який вже існує як даність, як аксіома, що не треба постійно доводити. Забужко силою та сміливістю свого письма створила платформу, з якої тепер може промовляти жіночий досвід – не як ляпас, нахабство, аберація, а як продовження вже окресленої традиції.

Таке саме відчуття особистої вдячності посідає мене, коли я читаю роботи Соломії Павличко, що в своєму інтелектуальному забарвленні збігаються з творчістю Забужко. Своєю присутністю та думкою Павличко створила модель сучасної жінки-інтелектуалки, якої в українській науці та культурі до неї в таких масштабах не існувало. Павличко, як вогнена жар-птиця, промайнула, на жаль, дуже швидко, але змогла навіть за такий короткий час випалити отвір в тому заскорузлом, зашореному

світі совдепівської квазі-гуманітаристики, в чиїм полі все ще існувала українська думка 1980-х – 1990-х – Павличко створила портал, через який вільно переміщуємося ми всі – жінки, що хочуть думати, творити, не особисто для себе, не в приватності своїх домівок, а в публічному полі суспільних дискусій.

Велика різниця є між тим, щоби бути революціонеркою та бути послідовницею. Забужко, Павличко та ще низка яскравих мислительок, що починали в 1990-х, зокрема Тамара Гундорова, Віра Агеєва, та, на жаль, теж рано згасла Ніла Зборовська, надали наступному поколінню діячок можливість більше не боротися та не стояти в антагонізмі до неіснування жіночого досвіду та жіночого тіла. Вони надали наступному поколінню можливість існувати в традиції – мислити та діяти не проти чогось, а на підтримку. Це, здається, навіть важливіше, ніж нарешті припинити описувати в українській культурі фізичні стосунки як «заламування калини в лузі».

Примітки:

[1] Оксана Забужко, *Після третього дзвінка вхід до зали забороняється*. Київ: Комора, 2017.

[2] Julia Kristeva, *Pouvoirs de l'horreur. Essai sur l'abjection*. Paris: Seuil, 1980.

Like 0

Share

Опублікувати

[гуманітарна політика](#) • [книжки](#) • [культура](#) • [фемінізм](#)

Коментарі

0 comments

Sort by Oldest

Add a comment...

Facebook Comments plugin

Прочитайте Ще:

No related posts.

- [Практики Рівності](#)
- [Жінка в Історії Культури](#)
- [Поличка Перекладів](#)
- [Голоси](#)
- [Контексти](#)
- [Глосарій](#)
- [КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА](#)
- [ПОЛІТИКА ВКЛЮЧЕННЯ](#)
- [\(Само\)цензура](#)
- [Українська](#)
- [English](#)

[Про Korydor](#) [Партнери](#) [Наші доброчинці](#) [Автори](#) [Контакти](#) 2010 - 2021 © Korydor

[Підписка](#) [Архів сайту](#) [Facebook](#) [Twitter](#)

